

TIETEEN JA HALLINNON ARKIPÄIVÄÄ

Voivatko markkinat olla väärässä eli mitä taloustiede naisista todella sanoo?

Naistutkimuksella ja taloustieteellä on perimmäältään jotain yhteistä: avoin sitoutuminen tutkimuskohteeseen. Tässä nämä tutkimusperinteet myös eroavat kaikkein selkeimmin. Naistutkimus tiedostaa naisen alisteisen aseman yhteiskunnassa ja samalla sitoutuu naisten intresseihin, naisten aseman parantamiseen. Taloustieteen valtavirta, neoklassinen taloustiede ja sen liepeillä vaikuttavat oppisuunnat sitoutuvat myös avoimesti tutkimuskohteeseensa: markkinoinhin. Naisille, sukupuoli-järjestelmälle ja yleensäkin inhimilliselle toiminnalle tässä tutkimusperinteessä ei ole sijaa: markkinat toimivat anonymisti ja neutraalisti. Näin on, mutta täytyykö näin olla?

Risto Harisalo kirjoitti Hallinnon tutkimus-lehdessä (4/1989, 325–329), että »naisten on miesten tavoin alistuttava markkinoiden puolueettomille prosesseille, joissa työvoiman kysyntä ja tarjonta määräytyvät» ja että »työn hinta määräytyy markkinoilla, joissa erilaisen työvoiman kysyntä ja tarjonta määräytyvät persoonattomina prosesseina.» Kirjoituksessaan »Yhtäläinen palkka; argumentteja puolesta ja vastaan» Harisalo esitteli yhdysvaltalaisen valtio-opin professorin Ellen Frankel Paulin teosta »Equity and Gender: The Comparable Worth Debate.» Kyseinen Ellen Frankel Paul toimii Harisalon mukaan tutkimusjohtajana Bowling Green State yliopistossa ja on arvostetun Cato Instituutin (?) tutkija.

Koska minulla ei ole ollut mahdollisuutta perehtyä Frankel Paulin kirjaan, en voi oikoa itse kirjailijan käsityksiä taloustieteen näkemysistä sukupuolten väliseen tasa-arvoon tai yhtäläistä palkkaa koskevasta keskustelusta. Tässä kirjoituksessa keskitynkin ensi sijassa selventämään sitä, mistä on kysymys ja missä määrin Harisalon näkemykset vastaavat taloustieteen valtavirran teoretisointia. Toisaalta pohdin myös sitä, miten pitkälle taloustiede sinänsä kyke-

nee selittämään naisten alisteista asemaa taloudessa ja missä määrin tarvittaisiin teorian revisiointia, ehkäpä paradigman muutosta.

FROM AUSTRIA WITH LOVE!

Vaikka Harisalo ei kirjoituksessaan tule suoraan kertoneeksi Ellen Frankel Paulin sitoutumista taloustieteen johonkin »lahkoon», tulee hän maininneeksi ainakin yhden johtolangan. Harisalon mukaan kyseinen Frankel Paul näet perustaa näkemyksenä hyvin pitkälti »yhteen aikamme kuuluisimpaan taloustieteilijään Ludwig von Misesiin».

Kyseinen von Mises — ja sen myötä ilmeisesti myös Frankel Paul ja Harisalo — edustaa taloustieteessä niin sanottua itävaltalaisista koulukuntaa. Tämä koulukunta oli elinvoimaisin tämän vuosisadan alkupuolella, mutta keynesiläisen säätelypolitiikan ideologisen haaksirikon jälkeen se on saanut lisääntyvää kannatusta viime vuosina, etenkin juuri Frankel Paulin kaltaisten ei-taloustieteilijöiden piirissä.

Itävaltalaisen suosiota lienee lisännyt yhtäältä yhteiskuntafilosofian piirissä päätään nostanut uusliberalistinen suuntaus (esim. Robert Nozick), toisaalta sekä kapitalistisissa että socialistisissa maissa viime aikoina tehty talouspoliittisen ajattelun täyskäännös kohti vapaan kilpailun ideologiaa. Toki itävaltalaisilla, joista von Misesin lisäksi on syytä mainita ainakin von Hayek, on ollut paljon sanottavaa myös taloustieteen sisäisessä, metodologisessa keskustelussa.

Miten itävaltalaiset sitten erottaa taloustieteen valtavirrasta? Vapaasti tulkiten neoklassisen valtavirtataloustieteen lähtökohtana voisi pitää markkinamekanismin välineellisyyttä taloudellisen tehokkuuden aikaansaamisessa. Neoklassinenkin tutkimusperinne myöntää nykyisellään, että markkinataloudessa on muitakin tavoitteita kuin yksioikoinen te-

hokkuus. Esimerkiksi taloudellisen tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden yhteensovittaminen taikka erilaisten kilpailuaselmien tehokkuuden vertailu, on poikunut useita teoreettisesti hyvinkin edistyneitä suuntauksia. Neoklassinen valtavirtataloustiede onkin monissa asioissa lähentynyt reaalia maailman ongelmia, vaikka sitä ei välittömästi voisiakaan havaita materiaattisen kielen lävitse.

Itävaltalainen tutkimusperinne, jonka lukisin pikemminkin valtavirran lieveilmioiksi kuin taloustieteen »kovaan ytimeen» kuuluvaksi, sen sijaan lähtee järkeilyssään markkinajärjestelmän ja hintamekanismin ylivertaisuudesta muihin taloudellisiin järjestelmiin verrattuna. Toimivaa vaihtoehtoa vapaan kilpailun kapitalismin ja valtio-ohjatun sosialismin välille ei tämän mukaan ole, minkä Harisalokin Frankel Pauliin viitaten mainitsee. Toisin sanoen kaikkinaisen valtiojohtoinen sääntely tasa-arvo lakeineen, ammattiyhdistysliikkeen ja hyvinvointivaltioineen aiheuttaa silkkää haittaa vapaan kilpailun avulla tavoiteltavan optimin saavuttamiselle.

Friedrich von Hayek (1960) on kieltämättä yksi suorasukaisimpia tämän ajattelutavan edustajia. von Hayekin mukaanhan kilpailun ja markkinoiden tuoma vapaus sinänsä ei ole tavoite, vaan väline edistyksen saavuttamiseen. Toisin sanoen täysin kahlitsematon markkinatalous takaa edistyksen, mikä von Hayekin nimikkeistössä kattaa paljon muutakin kuin taloudellisen kasvun. Tällainen yksioikoinen tulkinta ei kieltämättä tee oikeutta von Hayekin varsin elegantille ja sinänsä monimutkaiselle filosofoinnille, mutta asian ydin tämän keskustelun kannalta piilee mainitussa yksinkertaistuksessa.

ONKO TALOUSTIEDE PUOLUEETONTA?

Harisalon mukaan Ellen Frankel Paul esittää puolueettomasti sen teoreettisen perinteen, johon tasa-

arvon kannattajat tukeutuvat. Kirjoittajan Itävaltalaiset ja yleensäkin taloustieteelliset sympatiat huomioon ottaen tätä puolueettomuutta lienee vähintäänkin syytä epäillä.

Ensinnäkin, taloustieteen valtaviirran jotkut edustajat kyllä omaavat vankan uskon oman tieteenalansa »objektiivisuuteen» ja puolueettomuuteen. Monet valtaviirran edustajat tosin kiistävät tämän argumentoimalla, että tehtyjen olettusten puitteissa tutkimus on kyllä »objektiivista», mutta yleisemmin koko asialla ei ole merkitystä.

Jotkut taloustieteilijät menevät relativismissaan niinkin pitkälle, että ylipäätään kiistävät jopa olettusten realiteetin merkityksen (esim. Milton Friedman). Tämän ajattelutavan mukaan teorian ennustekyky on ratkaisevaa, ei olettusten paikkansa pitävyyttä reaali maailman ilmiöiden kanssa. Itävaltalaisien kohdalla asia lienee toisin: itse tutkimusperinne on avoimen puolueellisesti sitoutunut yhteen taloudelliseen ideologiaan, vapaan kilpailun autuaaksi tekeytyneeseen.

Taloustieteen valtaviirran liepeillä on toki myös taloustieteilijöitä, jotka reippaasti kiistävät tällaisen puolueettomuuden tai objektiivisuuden mahdollisuuden ja vaativat erilaisten eettisten näkökohtien huomioon ottamista taloustieteellisessä analyysissä. Yksi tällainen on hyvinvointiteorian ja kehitystaloustieteen alalla mainetta nauttanut Amartya Sen (1987; 1990). Hän on perännyt muun muassa taloudellista toimintaa ohjaavien inhimillisten motiivien uudelleen arviointia taloustieteen teorian tasolla.

Amartya Sen on itsepintaisesti vaatinut — taloustieteen klassikoihin Adam Smithiin, Karl Marxiin ja John Stuart Milliin vedoten — taloudellisen rationaalisuuden käsitteen ulottamista muuhunkin kuin itsekkääseen oman edun tavoitteluun. Taloustieteen on uudistuttava maailman mukana ottamalla esimerkiksi huomioon erilaiset yhteistoimintamotiivit tai kollektiiviset arvot taloudellisen toiminnan vaikuttimina. Empiirisiä esimerkkejä Sen on ottanut niin naisasia-liikkeestä kuin ympäristön suojelusta, niin pohjoismaisista hyvinvointivaltioista kuin japanilaisista laatuپیireistä.

Taloustiede ei siten sisällä mitään yksimielistä, paradigmaattista käsitystä teorian objektiivisuudesta tai puolueettomuudesta.

Valtavirran piirissä on useita erilaisia näkökantoja, jopa erilaisia koulukuntia. Valtaviirran reunamilla rehottaa »lahkolaisuus», joka paikoitellen antaa sijaa jopa feministiselle näkökulmalle. Valtaviirran ulkopuolinen maailma taloustieteessä on oma lukunsa: näkökantoja on vähintäänkin yhtä paljon kuin hauskoja asioita Liisan Ihmemaassa.

ONKO SUKUPUOLI TALOUSTIETEEN PUUTTUVA RENGAS?

Neoklassisen taloustieteen, jota tässä yksinkertaisuuden vuoksi kutsun valtaviiraksi, mukaan yksilöiden työhön osallistuminen ja työstä maksettava palkka määräytyvät työvoiman tarjonnan ja kysynnän mukaan markkinoilla. Työvoiman tarjonta puolestaan määräytyy niin sanotun rajahyödyn mukaan eli rationaalisen yksilön harkittuna valintana vapaa-ajan ja tulojen välillä.

Oppikirjamaisen version mukaan yksilöiden valintoja rajoittavat yksinomaan käytettävissä oleva kokonaisaika ja ansaintakyky. Työvoiman kysyntä puolestaan määräytyy yksilön oman rajatuottavuuden mukaan eli juuri mainitun ansaintakyvyn perusteella. Näin malli sulkeutuu ja yksilön palkkataso määräytyy sellaiseksi, jossa hänen rajahyötynsä ja rajatuottavuutensa ovat yhtä suuret. Mikä määrää yksilön ansaintakyvyn, on puolestaan empiirinen kysymys ja riippuvainen monista ajassa muuttuvista tekijöistä (esim. lahjakkuudesta, koulutuksesta, terveydentilasta, perheolosuhteista jne.).

Mutta miksi markkinat jakavat naiset ja miehet eri töihin? Miksi markkinoilla määräytyvät palkat ovat naisten kohdalla säännönmukaisesti pienempiä kuin miehillä? Eikö markkinamekanismi olekaan niin »puolueeton prosessi» kuin Harisalo Frankel Pauliin vedoten mainostaa?

Taloustieteen valtaviirran mukaellen ja reippaasti yksinkertaistaen Harisalo väittääkin, että täysin vapaasti toimivat markkinat tuottaisivat naisille heidän ansaitsemansa palkat ja työt. Kirjoituksessaan Harisalo päättää Frankel Pauliin vedoten, että »markkinat eivät ole väärässä, koska ne ainoastaan heijastavat vapaiden yksilöiden, harkintansa mukaan tekemiä valintoja ja sitä, kuinka he

käyttävät rajalliset voimavaransa ja kykynsä».

Yhdyn toki siihen Harisalon näkemukseen, että »markkinat eivät ole väärässä», mutta eivät markkinat ole myöskään oikeassa. Teoriahan ei itsessään sisällä mitään näkemyksiä oikeasta ja väärästä, ei myöskään minkään »hyvän tai pahan» oikeudenmukaisesta jakautumasta. Taloustieteen valtaviirran mukaisesti kaikki optimaaliset tilat ja kilpailutasapainot ovat yhtä hyviä tai oikeita. Toisin sanoen, kaikki vapaan kilpailun tuottamat tasapainotilat ovat yhtä haluttavia esimerkiksi riippumatta siitä, mikälainen tulojen ja varallisuuden jakautuminen saadaan aikaan.

Ensinnäkin, markkinamekanismin tuottama »tasapainoratkaisu» on edellä määritellyssä mielessä — rajahyödyn ja rajatuottavuuden yhtäläisyytenä — taloudellisesti tehokas. Sen sijaan markkinaratkaisun oikeudenmukaisuudesta tai puolueettomuudesta ei teoria sano sitä eikä tätä. Taloustieteen hyvinvointiteorian perusteoreemat — tai yleisen tasapainoteorian dogmit — kertovat kaiken oleellisen markkinamekanismin tehokkuudesta. Sen sijaan ne vaikenevat oikeudenmukaisuudesta, mutta eivät kiistä sellaisten näkökohtien mahdollisuutta (Tuomala, 1990). Ne vain otetaan annettuina.

Toiseksi, valtaviirraloustiede ei myöskään sano mitään naisista ja miehistä. Sukupuolijärjestelmä sekä tuotannon ja reproduktion eriytyminen oletetaan annetuiksi teorian ulkopuolelta. Taloustieteen valtaviirra onkin näennäisen sukupuolineutraalia. Kuten Raija Julkunen (1988) on osuvasti todennut, »sukupuoleton talusteoria käsitteellistää ja selittää sukupuoleen sitoutuneet valinnat sukupuolineutraalisti». Empiirisessä todellisuudessa havaittavat sukupuoleen sitoutuneet valinnat käsitteellistään ja neutraloidaan taloustieteen apparaatin avulla tuottavuseroiksi, eroiksi investointien tuotossa, eroiksi preferensseissä ja rationaalisessa valinnassa sinänsä vapaiden ja anonyymien yksilöiden kesken.

Sikäli kun naiset ovat niitä taloustieteen tarkoittamia vapaita ja taloudellisesti rationaaleja yksilöitä (»homo economicus»), valitsevatko naiset »omaa etuaan tavoitellen» ja »yksilöllistä hyötyään maksimoiden» kaikki viheliäiset ja matalapalkkaiset työt? Tällainen vapaiden yksilöiden valintakäyttä-

tyminen toki kenen tahansa mielestä tuottaisi oikean lopputuloksen, mutta tuskin sellaista voidaan pitää kovin rationaalisenä. Vai eivätkö naiset ole taloudellisesti rationaaleja tai edes sisälly koko teoriaan? Ovatto naiset mahdollisesti talouden tasapainoratkaisun ulkopuolisia samalla tavoin kuin yhteiskuntasopimuksen ulkopuolisia (esim. Pateman, 1988)?

TALOUSTIETEEN KOOTUT SELITYKSET

Kirjoituksessaan Harisalo viittaa Frankel Paulin näkemyksiin markkinoiden eptäydellisyydestä. Tämä kiistatta pitää paikkansa, mutta voidaanko sukupuolijako työmarkkinoilla ja matalat naispalkat selittää yksinomaan sillä, että valtion ja ay-liikkeen puuttuminen markkinoiden toimintaan on aiheuttanut harmia koko taloudelle ja sen myötä naisille.

Valtavirtataloustieteen analyysikehikko ei toki nykyisellään ole yhtä naivi, miltä se vulgaaristi tulkitusta itävaltalaisesta näkökulmasta näyttää. Unohtamatta valtavirtataloustieteen ilmiä puutteita naisten aseman selittämisessä, on kuitenkin kohtuullista tehdä hie-man oikeutta myös taloustieteelle. Pitkäänhän myös empiirinen todellisuus oli yksioikoisen taloustieteellisen selityksen puolella, mitä tulee sukupuolen mukaiseen eriytymiseen työmarkkinoilla ja palkkaeroihin.

Naisten omistautuessa kotityölle ja miesten hallitessa tuotantoa olivat myös sosiaaliset normit yhdensuuntaisia taloustieteen postuloimien tuottavuuserojen kanssa. Toisin sanoen, perinteisemmässä kapitalistisessa taloudessa naisten ja miesten töiden eriytyminen kotityöhön ja markkinatyöhön voitiin vielä jossain määrin selittää erikoistumisella ja suhteellisilla eduilla sekä sukupuolen mukaisilla tuottavuuseroilla. Tällöin neoklassisen valtavirran yhden sivujuonteeseen, uuden kodin taloustieteen (Becker, 1965), päättely kaiken kattavine kotitalouden tuotantofunktioineen vielä tuntui jossain määrin järkevältä.

Sen sijaan naisten lisääntyvä koulutus, palkkatyöläistyminen ja joukkomittainen kiinnittyminen työmarkkinoille nykyaikaisessa kapitalismissa ovat asettaneet haasteita myös taloustieteen valtavirralle selitettäessä naisten ja miesten töiden eriytymistä ja palkka-

eroja samoissa töissä. Selityksiä ei ole enää yhtä helppo etsiä kotitaloustyön varjotuloista ja sen myötä määräytyvistä sukupuolen mukaisista suhteellisista eduista ja eroista ansaintakyvyssä.

Suosituimmiksi selitysmalleiksi niin töiden eriytyminen kuin palkkaerojenkin kohdalla ovat tulleet työvoiman kysyntäpuolelta lähtevät teoriat. Periaatteessa nämä teoriat ovat jaettavissa kahteen ryhmään: inhimillisen pääoman teoriaan ja diskriminaatioteoriaan.

Inhimillisen pääoman teoriat (esim. Mincer & Polachek, 1974) olettavat yksinkertaisesti, että koulutus ja työkokemus määräävät yksilön inhimillisen pääoman, jonka tuoton markkinoilla ilmaisee palkka. Tämän mukaan naisten ja miesten väliset palkkaerot selittyisivätkin sillä, että naiset yksinkertaisesti investoivat miehiä vähemmän inhimilliseen pääomaansa. Toisin sanoen, naiset joko hankkivat vähemmän koulutusta tai työkokemusta tai sitten naisten työkatkokset reproduktion takia kartuttavat hitaammin (ja jopa kuluttavat) inhimillistä pääomaa. Kun naisten ja miesten palkkaerojen keskeisimmäksi selitykseksi nostetaan naisten työkatkokset synnyttämisen ja lasten hoidon vuoksi, perustellaan palkkaeroja itse asiassa empiirisesti testaamattomalla inhimillisen pääoman teoriolla (esim. Hemmilä, 1989).

Diskriminaatioteoriat puolestaan olettavat (esim. Becker, 1957), että työntajien työvoiman kysyntä poikkeaa naisten ja miesten välillä, vaikka sukupuolet eivät eroaisikaan työn tuottavuudeltaan. Toisin sanoen, työntajalla olisi erilaiset preferenssit naisten ja miesten välitsemisen suhteen.

Kyseinen teoria ei kuitenkaan selitä millään tavoin diskriminaation johtavia syitä. Itse asiassa teoria mitätöi koko diskriminaatiosta johtuvan palkkaeron mahdollisuuden sillä, että voittoaan maksimoivan yrityksen hän kannattaisi palkata juuri pienipalkkaisia naisia eikä suuripalkkaisia miehiä. Näin ollen diskriminoivat yritykset katoaisivat pitemmän päälle markkinoilta vapaan kilpailun olosuhteissa. Markkinatolisivat siten Frankel Paulin ihailema »suuremmoinen itseään korjaava mekanismi».

TOTTA VAI TARUA?

Taloustieteellisessä valtavirtaselityksessä sukupuolijano ja palk-

kaerojen olemassaololle on kieltämättä tiettyä viehätystä. Perustuuhan selitys yksilöiden vapaaseen valintaan ja oman edun tavoitteluun vapailla markkinoilla, joilla ikäänkuin »sovitaan» palkkaeroista vapaiden yksilöiden toimesta. Tässä kohden taloustieteen valtavirta sekä myös itävaltalainen koulukunta tukeutuvat hyvin selkeästi länsimaiseen, individualistiseen yhteiskuntasopimusajatteluun. Siinähan vapaat yksilöt tekevät sopimuksen. Mutta olivatko naiset palkalla, kun sukupuolisopimus solmittiin?

Sikäli kun sukupuoleen perustuva syrjintää ei taloudessa ole, miten onkaan selitettävissä, että kaikesta huolimatta naiset saavat keskimäärin 71—79 prosenttia (Allén & Laaksonen & Keinänen & Ilmakunnas, 1990) miesten palkoista samoissa ammateissa? Koska diskriminaatio ei kannata työntajalle, olisiko naisten inhimillinen pääoma vähemmän tuottavaa? Tai tyytyvätkö naiset omasta vapaasta tahdostaan — eli irrationalisesti — pienempiin palkkoihin täsmälleen samoissa töissä, mistä miehet saavat korkeampia palkkoja?

Suomen osalta ei näytä ainkaan pätevän se väite, että naisten inhimillinen pääoma olisi vähemmän tuottavaa. Koulutuseroja ei mainittavasti ole sukupuolten välillä ja jos onkin, niin naisten eduksi. Uusimpien tutkimusten perusteella myös näyttää siltä, että naiset saavat kaikilla koulutusasteilla paljon pienempää palkkaa kuin miehet, vaikka ammattirakennekin vakioitaisiin (Allén & Laaksonen & Keinänen & Ilmakunnas, 1990). Toisaalta, rationaaliset taloudelliset yksilöt — sikäli kun naiset näiksi luetaan — pyrkivät teorian mukaan tavoittelemaan omaa hyötyään eivätkä tyydy vapaaehtoisesti oman etunsa vastaisiin palkkoihin.

Toinen empiirinen seikka, jonka suhteen on vallinnut hämmennystä, liittyy naisten niin sanottuihin työkatkosiin ja reproduktioon. Aiemmat väitteet (esim. Hemmilä, 1989) naisten työkatkosten voimasta selittää naisten yleensäkin matalia palkkoja sekä naisten ja miesten välistä palkkaeroa eivät uusimpien tutkimusten mukaan päde lainkaan (Allén & Laaksonen & Keinänen & Ilmakunnas, 1990).

Naiset näyttävät kaikissa töissä jäävän palkkakehityksessä miehistä jälkeen jo lähtöviivalla. Palkkaerot eivät enää merkittävästi kasvakaan 30 ikävuoden jälkeen, mut-

ta mitä tapahtuukaan ennen tätä. Naisten palkkatulojen osuus perheen palkkatuloista näyttää kuitenkin olevan vakio-osuus riippumatta naisen iästä tai lasten lukumäärästä (Allén & Laaksonen & Keinänen & Ilmakunnas, 1990). Toisin sanoen, lasten synnyttämisen ja siitä johtuvilla työkatkoksilla ei näyttäisi olevan paljoakaan selitysvoimaa naisten matalille palkoille ja sukupuolten väliselle palkkaerolle.

Sen sijaan kysymystä siitä, missä määrin eriskriminaatio ja kaikenlainen eriarvoisuus johtuvat vapaan kilpailun ja markkinamekanismin kahlitsemisesta, jää avoimeksi. Tämän hypoteesin testaaminen vaatisi vähintäänkin laajamittaista yhteiskuntakokeilua, jossa hyvinvointivaltion ja ammattiyhdistysliikkeen lisäksi lakkautettaisiin myös muut kilpailua rajoittavat tekijät (esim. yritysten monopolit ja kartellit) sekä rajoitettaisiin yrityskokoa. Näin ollen Frankel Paulin ja Harisalon ihannekapitalismi jää toteen näyttämättä.

Sen sijaan jo taloustieteen valtavirtaan nojautuen voi sanoa, että mikään patenttiratkaisu palkkaeroille ja sukupuolijaon murtamiselle vapaa kilpailu ei ole. Toisaalta Frankel Paulille ja Harisalolle luulisi olevan tuttua, miten rajoittavien ehtojen vallitessa niin sanottu kilpailutasapaino markkinoilla vallitsee edes teoriassa. Reaali maailman olosuhteissa vapaan kilpailun tuottama tasapaino ei ole koskaan mahdollinen.

Luontevin selitysmalli sukupuolijaolle ja naispalkoille markkinataloudessa on ainakin taloustieteeltä — kaikenlaiselta — jäänyt koikeilematta. Sukupuolijakojen tutkiminen edellyttää näet tieteenrajojen ylittämistä ja tätähän naistutkimus yleensä on. Vaikka sukupuolijärjestelmä ja patriarkaatti sinänsä ovat liian totalisoivia selityksiä tälle talouden ilmiölle, on sitä myöskin taloustieteen valtavirran ja kaikenlaisten »lahkojen» erilaiset maailmanselitykset.

Nähdäkseni taloustieteenkin olisi korkea aika — uskottavuutensa säilyttääkseen — tunnustaa sukupuolen epäneutraalisuus sikäli, kun tavoitteena on analysoida modernia kapitalistista taloutta ja työmarkkinoita. Sukupuolijako taloudessa sekä sukupuoleen perustuva syrjintä ovat tosiasioita, joiden yleisyyttä tulisi tutkia myös taloustieteen viitekehityksessä. Toisin sanoen, sosiaalisia tosiasioita ja ihmisen käyttäytymisen erilaisia

motivaatioita ei saa ottaa annettuna taloustieteelliseen tutkimukseen, olkoon se sitten naistutkimusta tai puhtaasti valtavirtatutkimusta.

JÄLKIPUHE

Haluaisin lopuksi puuttua muuttamiin Harisalon kiroituksessaan esittämiin virheellisiin yleistyksiin. Ensinnäkin, Ellen Frankel Paulin kirjassaan esittämät näkemykset eivät liene tarkoitettu miksiään universaaliksi totuudeksi samanpalkkaisuudesta. Pikemminkin kuvittelisi, että kirjoittaja analysoi pääasiassa Yhdysvaltoja. Näin ollen olisi hyvä muistaa, että Yhdysvaltojen talous ja työmarkkinat eivät edusta mitään yleistä reaalkapitalismia.

Toiseksi, Harisalo väittää Frankel Paulia siteeraten, että »yhtäläisen palkan kannattajat vetoavat... siihen, että vapaat markkinat ohjaavat naisia perinteisiin ammatteihin, joissa korostuvat feminiiniset roolit, hoiva ja huolenpito. Työelämässä heidän odotetaan olevan tukijoita ja avustajia...» Tästä Harisalo vetääkin jo reippaan puoleisen johtopäätöksen, että »sosiaalistaminen pyrkii kaikkialla naisten passivointiin. Naisten työ on kaikkialla aliarvostettua».

Edelliseen voikin välittömästi esittää, että markkinamekanismi on täysin sokea ihmisten rooleille tai sukupuolelle sikäli, kun ammatteihin ohjautumiseen ei liity tuottavuuseroja tai eroja suhteellisessa edussa. Oudolta kuulostaa myös näkemys, että yhtäläisen palkan kannattajat syyttelisivät juuri markkinamekanismia sukupuolijaon olemassaolosta. Kuka on tulkinut väärin mitään?

Toisaalta, mitä tekemistä feminiinillä arvoilla ja hoivalla on passiiviseksi sosiaalistamisen kanssa? Tai mitä tekemistä sosiaalistamisella on yleensä markkinamekanismin toiminnan kanssa? Tai ovatko naisten työt aliarvostettuja sen vuoksi, että naiset ovat niin passiivisia, että toimivat miehiä enemmän hoivatyössä? Mitä on tämä feminiininen passiivisuus taloudellisen toiminnan motiivina ja minkälaiseen teoretisointiin se mahtaa perustua?

Kolmanneksi, Harisalon mukaan »meilläkin minimipalkkalaki on heikentänyt nuorten työnsaantia ja ammattiliittojen korporatiivinen asema jäykistänyt työmarkkinoi-

tan». Yhtäältä, meillä Suomessa ei ole koskaan ollut voimassa minimipalkkalakia, mutta työehtosopimuksethan ovat sitten eri asia. Toisaalta, ammattiliittojen merkitys paikanmuodostuksessa ja työmarkkinoiden säätelyssä on ollut ainakin se, että Suomen ja Ruotsin kaltainen keskitetty korporatismi — verrattuna muiden kapitalistimaiden hajautettuun järjestelmään — on tuottanut suhteellisen korkean työllisyyden ja pienet palkkaerot, Ruotsissa jopa naisten ja miesten välillä (Rowthorn, 1989).

Aivan lopuksi voisi vielä todeta, että Harisalon esittämät Frankel Paulin »puhdasoppisen itävaltalaiset» ajatuksenjuoksut ansaitsivat toki enemmänkin kritiikkiä ja keskustelua. Toivon kuitenkin, että tällä kirjoituksella olen voinut hieman palauttaa taloustieteen valtavirran näkemyksiä niiden omille paikoilleen sekä raottamaan sitä »tietämättömyyden verhoa», joka kätkee sukupuolijaon taloustieteilijöiden näköpiiristä. Naistutkimus on mahdollista taloustieteessäkin.

*Tuovi Allén**

KIRJALLISUUS

- Allén, T., Laaksonen, S., Keinänen, P., Ilmakunnas, S., Palkkaa työstä ja sukupuolesta. Tutkimus palkkaeroista Suomessa 1985. Tilastokeskus, tutkimuksia 169. 1990.
- Becker, G., The economics of discrimination. The University of Chicago Press, Chicago. 1957.
- Becker, G., A theory of allocation of time. The Economic Journal, vol. 75. 1965.
- Harisalo, R., Yhtäläinen palkka; argumentteja puolesta ja vastaan. Hallinnon tutkimus 1989 4, 325—9.
- von Hayek, F., The constitution of liberty. Routledge & Kegan, Lontoo. 1960.
- Hemmilä, P., Naisten ja miesten ansioerot. TTT Katsaus 1989 1, 31—45.
- Julkunen, R., Miten naiset saavat naisten työt. Työn taloustieteen feministinen kritiikki ja vaihtoehdot. Sosiaalipolitiikka 1988, 5—26.
- Mincer, J., Polachek, S., Family In-

* VTK ja vanhempi tutkija Työväen taloudellisessa tutkimuslaitoksessa.

- vestments in human capital earnings of women. *Journal of Political Economy*, March-April. 1974.
- Pateman, C., *Sexual contract*. Basil Blackwell, Oxford. 1988.
- Rowthorn, B., Corporatism and labour market performance. TTT Discussion Papers 93. 1989.
- Tuomala, M., Markkinat, hyvinvointivaltio ja vapaus. *TTT Katsaus* 1990 1, 31—36.
- Sen, A., *On economics and ethics*. Basil Blackwell, Oxford. 1987.
- Sen, A., Rationaalisuus, etiikka ja taloustiede. *TTT Katsaus* 1990 1, 3—9.